

кулиса инсценирали тај покушај, ми ни на крај памети немамо то, него онога који се дао употребити за такав посао сажаљевамо, а онима који су ћутањем допустили да такав покушај стече право на живот, баш сад велимо: *Правилна организација учитељства је бедем против инвазије на учитељство.* Само тим путем створићемо правилан положај и себи и школи, а сузбити заједничком снагом све оне, који међу на себе маску просветних пијонира, а у ствари иду за тим да разоре све оно што истински служи просвети и на развалинама тим не да плачу и оплакују свој недостојни посао, него да се подмукло смеју нашој наивности и радују своје добро изведеном плану. Они то имају па то и дају, а ми имамо задаћу просветних апостола да сејемо племенитост и таманимо дивљаштво. То чинимо и чинићемо на велику пакост њихову што нећемо да огласимо међусобни рат и тиме им дамо прилике, да код својих покровитеља за такве своје заслуге добију још које одличје или још коју уносну заветрину.

Ми ћемо учитељи већ знати изравнати између себе диференције, ако их уопште и има, а ти намет-пријатељи напрасно су се унапред радовали.

Из новосадског среза.

Један у име њих више.

Научна и морална филозофија.

Rene Worms.

Превоо с француског Живојин Раковић, учитељ — Торња.

Увод у научну и моралну филозофију.

Човечја је мисао управљена делимице теорији делимице пракси. Знање и делање таква су два циља, која по реду престављамо и само смо њих узели да преставимо, јер сви други циљеви, које би могли назначити напором својим, налазе се присиљено у једном од ова два. Ну, знање и делање, и ако се разликују једно од другог, нису ипак посве одељени. Нека неопходна веза егзистира међу њима. Једном речју, акција није могућна без знања; јер како делати, или како се управљати у животу, ако не по неком средњем знању, које

треба прибавити? И знање опет не може бити сасвим без делања: јер нашто добро знање, ако оно не служи као вођа на сваком нашем кораку, ако не омогућава задовољавање наших материјалних потреба, ако не оплемењава морално наше владање? Знање је, дакле, основа, на којој базира акција и обоје неразрешиво прости, чине интелектуални живот човеков сасвим потпуним.

Наше је знање многостручно: јер сваки предмет може бити за нас материја неке науке и неког знања. Скупљајући знања аналогних ствари у једну групу образујемо једну науку. Зоолошка наука, на пример, постаје укупношћу знања, које имамо о животињама; ботаничка наука јесте укупност знања о биљкама. И тако постоји један врло велик број знања. И наше су акције, такођер, многоврсне и врло су различитих класа. Но, групирајући од њих оне, које се односе на аналогне (сродне) предмете, стижемо да формулишемо један ред правила што се односе на облик, да уведемо себе у однос према тим предметима: овај низ регула чини оно што се зове *умешност*. Медицина, на пример, јесте умешност, која говори о здрављу индивидуе, право је умешност, која се бави одржањем правде међу људима, и можемо наређати добрим све друге разне умешности.

Али сад, као што међу различним индивидуалним предметима има заједничких знакова, који дају градиво једне само науке, тако међу партикуларним наукама има неких заједничких тачака, које чине материју једне науке, врло генералне. Ова наука, врло опћенита, зове се *филозофија*. На тај начин поставити филозофију наука, *научну филозофију*, јесте студирати генерална питања, заједничка свима наукама. Разне умешности, тако исто, нису без везе једне с другима. Извесна опћа питања нарочито владају, јер је опће правило, да човек треба оним путем да иде који себи избира. Ова правила треба увек да воде владање, понашање људско, и ми их због тога називамо „моралним правилима“, „моралним законима“. Конституисана наука о њима јесте *морална филозофија*, која је различним умешностима то што научна фи-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У филозофија партикуларним наукама. (Ну, прво влада наше делање, па онда наше знање.) И филозофија, — узев ову реч у најширем свом значењу — јесте сама укупност научне и моралне филозофије или наука најопштијих проблема у кругу знања и делања.

Који су управо ови проблеми? Прво, на што се односи знање има 3 принципа:

1. Све науке имају свој партикуларни предмет, знање има свој генерални. Дефинирати ове партикуларне и овај опћи предмет јесте ствар филозофије наука.

2. Све науке постају из искуства, из неких метода, који се налазе у свима (наукама) али са врло различном улогом и важношћу по пригодама. Испитивање ових метода јесте опет ствар филозофије наука.

3. Свака се наука, најпосле, бави специјалним конклузијама, и укупност ових конклузија чини генералне конклузије, које вам наука даје о васељени. Испитати ове конклузије јесте такођер, ствар филозофије наука. Истраживање предмета, дакле, метода и научних конклузија јесте то, што води у ред научна филозофија.

Што се тиче филозофије морала, филозофије акције, њена задаћа може бити тачно још краће означена. Она треба да нас поучи дужностима, које имамо према различним бићима, која састављају васељену, јер укупност ових дужности чини правило, које треба да сва наша делања диригира. Такова су питања, којих истраживање саставља научну и моралну филозофију, ми ћемо испитати сваку од ових. Истраживање научне филозофије треба нужно да пође од филозофије морала, пошто ова потпомаже ону, као делање знање; као човечје владање знање нас самих и онога што нас окружује.

ОДЕЉАК I.

Предмет наука у опће.

Којим се предметом занимају све науке? Да би га одредили, узећемо примера ради добро познату науку — физику — и истраживаћемо, шта је предмет испитивања физичара.

Физичар, у првом реду, збира чињенице. Зашто гомила посматрања, опите? Да

дође до појава или, као што се филозофским језиком вели, до феномена, које му је нужно познати. Али не пушта, да се ове појаве насумце изгубе, већ их ставља једне према другима следећи сродности, коју престављају, једном речи он их разређује. Још то није све. Скупивши и груписавши чињенице, научењак још није потпуно задовољан. У сврху разумевања појава ставља их противу претходећих фактора, противу узрока: треба дакле да продре у узроке и њихове последице, зато ствара извесно стање и њиме опет стално једно стање, да би појављеном већ узроку поновице сједовала последица му. Ти стални и непроменљиви односи између узрока и њихових последица зову се закони. Научењак треба, према томе, да испита законе, који владају откривеним феноменима. Трудом својим сам треба да постави што тачније и прецизније формуле. Испитивање феномена јесте прва задаћа научењака, детерминирати (одредити) законе појава његова је последња задаћа.

Свака наука треба да прође кроз ова два момента, јер не можемо јасно доћи до сазнања закона, ако претходно интензивном пажњом не испитамо појаве. Само неке извесне науке (под насловом правних, које ћемо мало даље иставити) стекавши свој развитак већом лакоћом него друге, много брже стигосе до сазнања закона.

ОДЕЉАК II.

Подела и класификација наука.

Које су те разне партикуларне науке?

Науке, пре свега, можемо поделити на две велике групе: конкретне и апстрактне. Конкретне су оне које испитују конкретна или реална бића заједно са њиховим карактером (природом). Апстрактне пак јесу оне које проматрају само одређене неке особине од ових бића, апстрактне особине (то јест одлучене од њих и цењене саме за себе). Зоологија, дакле, која истражује животиње, реална бића, јесте једна конкретна наука. Геометрија, чији је предмет простор, апстрактна особина, јесте апстрактна наука.

Међу самим апстрактним наукама можемо учинити још једну поделу. Неке од

ових као физичке, проматрају у стварима апстрактне особине: њихову тежину, топлоту, звучење, њихове светлосне особине итд. Друге, још апстрактније, изналазе више просте особине у ствари, одношај бројева или величина, аритметичне или геометриске одношаје: то су математске науке. Предмет последњих простији је од објекта физичних наука, јер се у физичним особинама већ садржи број и величина (математске, особине) док је реципрочност неистинита: тежина је, на прилику бројна, број обратно није тешка ствар. У реду апстрактних наука треба, дакле, разликовати две категорије: простије математске и сложеније физичне науке. Слично томе могу се поделити и конкретне науке. Некоје међу њима истражују управо конкретне ствари, али одељују једне од других, то су: натуралне (природне) науке. Друге, на против, стављајући индивидуе једне противу других проучавају колективности, друштва — образована њима, то су: социалне науке. Ове су предметом замршеније од натуралних, почем друштво садржи већ у себи индивидуу, док је обратност неистинита. Тако и конкретне науке делимо у две класе: простије натуралне и сложеније социалне.

Сравнимо ли сада апстрактне науке са конкретнима, опазићемо, да су прве простије а друге сложеније, јер последње испитују реалне ствари заједно са свима њиховим атрибутима (особинама) док пређашње проматрају само неке особине и то одељено. Горе разликоване 4 класе наука могу се свести на један ред, у коме потпуност иде укрштавајући се: математске, физичне, натуралне и социалне науке. У овом реду управо поступно идемо од наука које испитују једну само особину одељено (математске) к' онима којима је предмет проматрање укупних особина (физичне), па к' онима које истражују цело биће али одлучено од осталих (природне) те да дођемо до оних које испитују друштва бића у разним њиховим односима (социалне). Овај низ потпуности ових наука јесте уједно и низ њихове тешкоће, јер свака потпуна наука садржавајући у себи простију, која јој претходи, додирује у своме развјатку прво тешкоће претходеће јој простије науке и

друге још тешкоће које су њој својствене. Тога ради потпуна наука не може тако брзо доћи до своје савршености, као што то може проста до своје. Напредовања простијих претходе сложенијим; и прве су данас ближе тачци перфекције (савршености) но друге.

У претходном одељку видесмо да свака наука иде од чињеница к' законима. Напредније су оне које се не баве чисто чињеницама. Претпоставити се може да је прва погодба занимања само са законима условљена простотом наука; а пошто су математске науке најпростије то су оне најбрже напредовале, док су физичне у истом обзиру мање напредније а природне и социалне — будући су најсложеније — још су сведене на истраживање искључиво чињеница.

Таква је подела наука и њихова генерална класификација. Разлике које ћемо изређати у поменутих класама наука, без сумње нису апсолутне, већ постоје међу њима многи прелазни и имаде више наука (што ћемо скоро видети) које истодобно спадају у две класе. Ну, то је и врло појмљиво. Потпуност неке науке, на име, не може наједанпут наступити: неопходно треба да има посредне везе између најсложенијих и најпростијих. У вишепоменутом низу наука има неког континуитета. Поред тога су ипак генералне разлике, назначене у ове четири класе, доста јасне, стога ћемо њих по учињеном опћем испитивању сепаратно прегледати.

(Свршиће се.)

Образовање воље.

Жарко Благојевић — Сомбор.

1.

Психолошка дефиниција воље.

Пре свега морамо на чисто бити са ова два питања: „шта је управо воља и б., помоћу каквих психо физиолошких појава постају свесне радње вољине?“

Реч „воља“ је збирно име. У самој ствари можемо говорити само о појединој вољи, а то је пак „хотење“. — Предмет хотења је свагда извесно кретање или

радње. Према томе воља је управо узрок наших радња. Међутим та дефиниција није испрвна, пошто воља свагда има свој предмет, (увек знамо, шта хоћемо) а многи покрети га немају (нпр. рефлексни покрети, какви су нпр. трептање, итд.). — По томе дакле имамо покрета, којима воља не служи за узрок.

С тога ћемо већ унапред да истакнемо, да ћемо говорити само о таквим радњама воље, као о појавама воље, у којима има свести, своје воље, слободног одлучивања, спонтанитета.

На правном пољу и у социјалном животу само такове свесне и својевољне радње се узимају у обзир (урачунљива дела!). — Тиме смо дошли до тог важног факта, да је свест најважнији чинилац воље. [Треба да запамтимо, да у извесним болестима — деменцији, пироманији, махнитости, итд., — хотење је бесвесно, неразумно, пошто је онде тежња јача од разума.]

Према држању индивидуе, код свести разликујемо две стране. Код пасивног држања свет утиче на нас; тада рецептивно рамо, примамо утиске и то је рецептивитет. А код активног држања ми утичемо на свет; то је спонтанитет. Овамо, или ка активном држању убрајамо не само спољашње, него и унутарње радње, аперцептивну, својевољну пажњу. Активан спонтанитет се не распростире само на извођење покрета, већ и на управљање тока наших представа и мисли. То је активна пажња, које истина да не спада овамо, али за потребно налазимо да је овде споменемо.

У овом случају ми ћемо се бацити на спољашње покрете и радње.

Воља се дакле очитује у покретима и узевши у обзир до сада већ споменути спонтанитет није друго, до ли извор наших свесних својевољних, спонтаних покрета.

Да би се извесне радње изводити могле, у служби воље стоје моторни живци и мускули.

Свесне, својевољне, спонтане покрете и радње узећемо као последице воље.

Али не ради ни воља сама од себе: и сама воља је последица. Закон инерције (Unthätigkeit) и ту има своју вредност. Без надражаја (= узрока) такођер не ради ни

воља, као што не ради ни око, ухо, нос, итд. Као што су надражаји потребни и за покретање сензитивних живчаних кончића, исто тако је потребно да се надражују и моторни живци мозга, да би радити могли.

Ток вољних покрета најлакше ћемо протумачити са једним конкретним примером.

Да би надокнадили енергију, која је потрошена услед психолошког и физичког напора, морамо се хранити. Створи се осећај потребе за исхрану: у свести се појави надражај глади помоћу сензитивних живаца. Тад у унутарњој свести ускрсну представе хране. Између тих разум одабере себи једну, те настаје одлучивање, или у ужем смислу узето хотење. — По томе свест помоћу моторних живаца пошаће надражај у мускуле (мишиће), а то пак доноси са собом узимање хране и метање њено у уста.

Вољу, са психолошким јој кругом, по мишљењу Џон Лока (1632—1704.) овако можемо приказати:

За надражаје служе јој индивидуални нагони, тежње и страсти, те нагони, тежње и страсти расе (егоистични и алтруистични). То чини основу воље. Не каже бадава Шилер да: „Глад и љубав свет покреће“.

До сада је било говора о две врсте покрета или радња. Споменули смо бесвесне и волунтарне покрете, а опширније смо говорили о свесним, спонтаним радњама и ту смо код слободног одлучивања видели, да и цензурална улога разума долази до своје вредности. — Једна трећа врста покрета, о коме ћемо сада говорити јесте радња по тежњама.

И у обичном животу говоримо о непромишљеним, „смушеним“ пословима. Ти последњи, који се разликују од озбиљних, промишљених, добро проучених послова. обично карактеришу особе ветрењасте, брзоплете природе. Код сангвиника или вервозних људи тежње, нагони и страсти што проузрокују вољу не побуђују оне представе разума, које у противности стоје са тим надражајима. Тежња или прелази од-

мах на рад, или тек кад слабо прође кроз свест, кроз разум. То називамо *радњом тежња*, која тек једним степеном стоји изнад рефлексних покрета. По тежњама раде *афективни људи* и они, који наједанпут долазе у јарост; код таквих, *функција разума* пре самог учина, спада на минимум. — Унапред се већ може видети, колико се морамо задржати око тога код *образовања воље посредним начином* или *образовања воље помоћу разума и учења*.

Упознавши тако психологију воље, можемо је сада већ потпуно и дефинисати: *Воља је збир свих оних унутарњих психолошких надражаја, који утичу на нас из наших нагона, мисли и друштвених потреба, стварајући тако одлуке и радње наше.*

(Наставиће се.)

Којим се врлинама можемо поучити из народних песама?

Говор Зорице Висиљевићеве, припр. IV. године*)

Чешки књижевник, Словак Људевит Штур рекао је: „Индојевропски народи сваки својим начином исказују оно што у себи скривају и душу им узноси. Индијанац то показује големим зградама својих храмова, Перзијанац светим књигама, Египћанин пирамидама, обелисцима и тајанственим лавиријатима, Грк сјајним киповима, Римљанин чаробном сликом, Немац леном музиком, а Словени су излили своју душу и мисли своје у песмама и причама.“

Међу словенским народима песмом се одлукују нарочито Срби. Сваки главнији догађај, било у опћем или приватном животу, везан је са множином песама. О празницима, на гозбама, на опћим свечаностима, у породичном кругу, свуда се чује песма. Српске народне песме су огледало душе народне и његова живота, оне нам казују прошлост а и будућност његову. Ко хоће да упозна српски народ, нека чита његове песме.

Пет векова је Србин трпео господарство турско, за то време морао се старати

само како ће свој живот одржати. Није имао времена да се усавршава у наукама и уметностима, али је зато сачувао много лепих особина, којих други образованији народи немају.

Гоњен и угњетаван, Србин се ипак није измешао, није претошио у друге народе. Језик, вера и свест народна у њему никада није потамнела. Много је томе помогао и патријархалан начин живота и заједничко уређење породица српских. Чланови задруге стоје под надзором старешине, они су удаљени од свакидашњих грехова цивилизације, они су задржали чиста човечанска осећања. Чланови задруге живе међу собом у највећој љубави, јер сви раде за све. У задрузи је *морал* одржан, ту је неограничено поштовање и послушност према родитељима.

Како Србин поштује свога родитеља види се и из песме „Урош и Мрњавчевић“. Краљевић Марко и ако је неправедно нападнут од свога оца, ипак бега — што иначе не би чинио — и склања се испред оца, неће да дигне оружје на њега:

„Јер се њему брате не пристоји,
Са својим се бити родитељем!“

Па како Србин воли мајку своју! Он неће ништа учинити, док мајку за савет не упита. Он је свестан жртава, које мајка има за своју децу да поднесе и зато јој је благодаран. Марко, који никоме не ласка нити угађа, који се никога не боји, има само за своју мајку пуних љубави речи:

„Јевросима моја стара мајко!
Моја мајко, моја слатко рано!“

За љубав мајчину он шта више иде и без оружја, због тога допадне невоље, али ипак зато свако саветовање мајчино завршује се увек са: „То је Марко послушао мајку!“

Колика је љубав према матери, казује нам и ова песмица, у којој младожења Ранко полази са сватовима по невесту:

„Облак се вије по ведром небу,
И лепи Ранко по белом двору,
Опрштај иште од своје мајке;
Опрости мени, мила мајчице!
Мила мајчице, бела црквине,
Опрости мени и благослов' ме;

*) у свечаној седници „Преходнице“, друштвене ученица Српске Учитељичке Школе у Сомбору, држаној на дан свечарске славе — на Ђурђев-дан 1909.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ја ћу да идем у туђе село,
У туђе село по туђу сеју,
За туђу сеју, за моју љубу.“

Полазећи по невесту, Ранко се опрашта од мајке, иште од ње благослова и назива је: „Мила мајчице, бела црквице“. Како је дивно ово упоређење! Као што је црква место утехе и највећа светиња побожној души, тако је исто и Ранку, поред све друге радости, мајка највећа светиња, она му је: „бела црквица“.

Исто тако је велика љубав, коју Српкиња осећа према родитељима. Оца поштује као старешину а матер као најискренијег саветодавца.

Љубав сестре према брату безгранична је, брата поштује, он јој је понос и одбрана, брату угађа и чини му различите милости:

„Почекај ме на заходу сунце,
Да навезем брату зарукавље,
Оба краја крила паунова
А на среди очи соколове!“

Како је тежак удар за сестру кад изгуби брата, ево како она тужи за њим:

„Јунаци се из мора извозе,
Бројала их Ђурђевица млада,
Све јунаке на број набројила;
До три своја добра не наброји;
Прво добро Ђурђа господара,
Друго добро ручнога ђевера,
Треће добро брата рођенога.
За Ђурђем је косу одрезала,
За ђевером лице нагрдила,
А за братом очи извадила.
Косу реже, коса опет расте,
Лице грди, а лице израсте,
Али очи не могу израсти
Нити срце за братом рођеним.“

Тако исто и брат сестру љуби, врло је искрен према њој, сваку ће јој тајну поверити, поноси се њоме, али јој се не умиљава спољашње, него је у срцу носи и готов је све дати, само да она буде срећна.

(Свршиће се.)

Учитељство.

Феријални течајеви за учитеље. Угарски министар просвете издао је ад 23. априла 1909. наредбу ове садржине: У свези са наредбом од 10. јануара 1906. год. 102549 — 905. што се тиче течајева за даље образовање

учитеља-ца, овим се објављује, да ће таквих течајева бити и о. г. почевши од 5. па до 24. јулија завршно.

Учење ће трајати три седмице. Течајеви ће бити за учитеље у Араду, Будимпешти (I. срез) Клужу и Лошонцу (II. срез) и у Суботици у тамошњим учитељским школама.

Програм за све течајеви је овај:

1.) Учење мађарског језика у немађарским школама (у свези са тумачењем новог наставног плана и спроведбене наредбе), 10 сахата.

2.) Објашњавање о најновијим тежњама и успесима социјалне педагогије у иностранству и у домовини, 10 сах.

3.) Цртање и окретност руку у служби очишћености, 4 сах.)

4.) Певње, цртање и вежбање руку у народној школи (у свези с тумачењем наставног плана и спроведбене наредбе) 8 сахата.

5.) Примењивање природних наука и математике на практични живот 5 сахата.

6.) Практичне радње за углед из предмета под 1—5, 12 сах.

7.) Газдинске задруге и учитељи, 6 сах.

8.) Најпростије књиговодство из газдинства, 2 сахата.

9.) Практични радови из цртања и ручног рада, 30 сахата.

10.) Излети, проучавање јавних установа и т. д. у сахатима после подне, према месним приликама.

11.) За сваки течај примиће се 50 слушаца. Од ових ће по 30 њих имати стан и храну о државном трошку у заводском интернату, а осим тога по 20 круна на име путна трошка.

Други слушаоци, који се јаве, да би на течај о своме трошку ишли, добиће бесплатан стан у заводу, где ће моћи добити по умерену цену и исхрану.

Сваки учитељ-ца без разлике на којој је школи, може тражити једно ма које место од побројених шест течајева.

Учитељи изричу учитељима неповерење.

Има неколико година како се почело систематски радити против учитељства. Почетак је томе од последње епархијске скупштине у Вацкој, кад су учитељи сложено устали против потајног роњења које се плело против њих. Том приликом смо се мало и пребројали и видели ко је за учитељску ствар, и ко је за своју. Хајка која

је почела тада у пуном јеку, устукнула је кад је видела да је далеко задрла и да ће све учитељство изазвати против себе. Ствар се била мало притајала, но сад се почиње појављивати у друкчијем много недостојнијем облику.

Питање о заједничком зборовану сва три учитељска среза у Бачкој, али на самосталној основи, без туторства власти, пало је ненадно пред учитељске противнике и они у први мах не знадоше да се нађу. Касније се досетише и употребише згуду да се под неким незнатним изговором ослободе споразумног учитељског рада, јер немирна савест види у томе раду опасност по себе. Ни онима који су покренули, ни онима који су прихватили мисао о заједничком раду свих учитеља у Бачкој, али без ичијег туторства, није било ни на крај памети, да развијају барјак и позивају учитеље на неки рад и борбу у партијским циљима. Учитељи да су то хтели, не би се устручавали од било каквих деспотских и терористичких партијских погледа, да то јавно и кажу, али учитељима је на првом месту стало до тога, да по примеру својих напреднијих другова других народности и сами дођу до неког сређевог рада, како у погледу свог интелектуалног напретка, тако и у погледу напретка школе и наставе, дакле, народне просвете, и да све то сређеним, а истрајним радом подигну на достојну висину. У корист те сређености, те организације, од које зависи и успех укупног даљег рада, појавила се разна мишљења, која би се лако довела у склад, да су могла бити расправљена у заједничкој седници. Но сазив заједничке седнице опозвао је бачки епарх. школски одбор. Због чега? „Стога што се појавио неспоразум у погледу избора председништва за ту заједничку седницу.“ И тек сад после скоро годину дана, кад се видело да та ствар ипак није заспала, него да ју новосадски срески учит. збор поново покреће, пало је некоме на памет, да целу ствар навије на другу страну и тако је искрсао предлог у сомборском среском учитељском збору, да се да неповерење новосадском среском учитељском збору, што је као бајаги тај збор омео сазив односно одржање те заједничке седнице јер је „више свега истицао председничко питање“. Ми ћемо сад мало ниже видети, ко је омео сазив те заједничке седнице и кога пече то председничко питање.

Ј. Медурић учитељ из Турије, који је у овој ствари и нехотице добро дошао и добро послу-

жио неким, оним својим писањем у „Бранику“ прошле године о томе председничком питању, свакојако није ни сањао коме је добро дошло то његово писање баш за то, што је у „Бранику“ писано и што је он писао, но ми сумњамо да би то што сметало, да је дошло до састанка те заједничке седнице. Али је пре самог састанка требало осујетити ствар. За оне који пристрасно мисле о целој овој ствари остаће и после свег овог даљег излагања меродавно оно, што им се са извесне стране тенденциозно сугерирало, али непристрасним људима биће јасна цела ствар кад виде како се све то развијало. А развијало се овако :

Сомборски срески учитељски збор замолио је епарх. шк. одбор за дозволу заједничке седнице. Седница је одобрена и поверено је том збору да сазове заједничку седницу. Тај збор је предложио новосадском и ст. бечејском збору, да се та заједничка седница одржи 2. (15.) окт. 1908. у Ст. Бечеју, на истој да председава А. Јорговић епарх. референт, а у случају спречености овога, најстарији по годинама заменик председник среских зборов. Затим је сомборски срески збор предложио овај дневни ред: По један практичан рад да прикаже, по један члан из сваког збора и евентуалне предлоге да може подносити самостално сваки срески збор, односно његови чланови. Предспрема за ту заједничку седницу да се повери управном одбору ст. бечејског учитељског среза.

Новосадски срески збор прихватио је и радосно поздравио предлог о сазиву седнице, није приговорио ни дневну реду, и пристао да предспрему изведе ст. бечејски срески збор. Новосадски срески учит. збор схватио је одмах ту новину, онако како се она свугде схваћа у учитељском свету и са тог становишта ваљда је бар имао права и толико равноправности у свом колу учитељском, да и он каже како мисли да би се што боље зајемчио основ и правилан рад тим заједничким седницама, те је према томе изрекао своје мишљење о конституисању самог заједничког рада, јер то је први услов стварна рада, а затим је поднео и предлоге који би се предмети још могли расправљати осим оних практичних радња.

У кратко ћемо изнети шта је предложио новосадски срески учит. збор: Хтео је да председник не буде епарх. школ. референт, дакле да не буде власт председник, него да буде

слободан избор међу самим учитељством, а да би то своје становиште разложно оправдао, није могао прихватити предлог да се председник узима по старешинству, јер то није никаква квалификација за напредан рад, него је заузео становиште, да учитељство бира онога, о којем је уверено, да ће моћи том раду дати највише полета, јер свакој установи председник у првој линији даје полета, а уз њега неколико вредних и спремних људи. Да би то часништво имало преглед о целом раду предлагао је новосадски збор да уз председника буде из сваког среза по два одборника, с тога је из свога среза изабрао своја три најспремнија и најискуснија члана као кандидате на та места, а раније их је изабрао с тога, да је све спремно за рад у заједничкој седници јер се збор не би више састајао до сазива заједничке седнице. Школ. референту или најстаријем заменику председнику хтео је овај збор оставити толико делокруга и чести, да отвори седницу и њоме руководи до конституисања.

Затим је новосад. збор ишао даље и изнео предлог да се на томе основу дође до уједињења свију зборова у митрополији. Важно је напоменути и то, да је новосадски збор предлагао да се такве заједничке седнице одржавају редовно, а на њима да се расправљају и проглашују начелна становишта учитељска у питањима уређења школског унутрашњег и спољашњег; у питањима оних односа, у којима су учитељи или школа ангажовани, а што не спада у делокруг позива учитељског или школског или није у директној вези с њима (као н. пр. појачка дужност). Предложио је новосад. збор још: да се расправља о фономимици, дисциплинарним правилима за учитеље и појачкој дужности учитељској, и одмах одредио и известице из своје средине, за те теме.

Све то писмено је поднео новосадски срески збор ст. бечејском управном одбору из зборске седнице од 29. апр. по р. к. 1908. г. у којој је био присутан тадашњи гл. шк. референт Ђ. Поповић, а и К. Миловановић још као учитељ. И ту у тој седници пошто је изречено писмено признање дотадашњем епарх. референту А. Јорговићу, први пут је поздрављен К. Миловановић као нови епарх. школ. референт и ако то још није било званично учитељству јављено. А био је у тој седници као гост и Арк. Павловић председник ст. бечејског среског учит. збора. Но ст. бечејски одбор је у

допису своје од 23. авг. (5. септ.) 1908. год. одговорио, да неће ставити на дневни ред предлог новосад. среског збора: „да се заједничко збороване не ограничи само на наша бачка три среза, него да се одржавају заједничке седнице свих зборова у Митрополији, јер се то питање може потећи код евентуалних предлога“. У погледу избора председника одговорио је: „да никако не може одустати од свога решења (т. ј. он хоће да председник тамошњег збора буде и председник заједничке седнице), не само из разлога, што је то збор решио, него што је овај годишњи одбор (ст. бечејски) мишљења, да би се избором председника губило време, изазвала, евентуално, непотребна дужа дебата, која би могла недоследно утицати и на даљи ток рада заједничког збора. Осим тога већ и р. ди саме дружевне солидарности стојимо (ст. бечејски одбор) уз решење нашег среског збора; а за то смо и из разлога, што је ред, да у збору председава и њиме руководе они, који су за њега предсиреме чинили“.

Даље се у допису вели: „Све горње узевши у обзир овај годишњи одбор, и збор председника неће ни стављати на дневни ред, о чему се имају годишњи одбори сомборског и новосадског среског учит. збора извести, с примедбом, да ако са овим решењем нису солидарни, овај одбор не прима се ни предсиреме за ову заједничку седницу“.

После овога, а пре него што ће се у управном одбору новосадског среског збора прочитати тај одговор ст. бечејског среског управног одбора, позове једном нови епарх. шк. референт К. Миловановић, зам. председника новосад среског учит. збора Ђ. Михајловића и затражи од њега информације о становишту новосадског среског учит. збора у питању конституисања заједничке седнице. Михајловић му је детаљно све саопштио то што смо мало час редом изнели о избору часништва за заједничку седницу како то замислила новосадски срез. На то је К. Миловановић изнео своје мишљење, „да можда не би епарх. школ. одбор одобрио рад те заједничке седнице, под тако изабраним председником и часништвом, пошто пре тога није одобрено од епарх. шк. одбора тако конституисање. Апстрахујући аналогију, да се тако поступа и сада у среским зборовима при избору председника и часништва, Михајловић му је напоменуо, да би

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

се томе могло на други начин задовољити: Кад би ту прву заједничку седницу у Ст. Бечеју руководио ст. бечејски ерески управни одбор са својим председником и одборницима, а за будући рад заједничких седница да се конституисање управног одбора стави у тој првој седници на дневни ред као последња тачка. К. Миловановић је то прихватио и рекао Ђ. Михајловићу да о томе приватно извести Арк. Павловића председника ст. бечејског управног одбора, да не би он (Миловановић) као званична особа о томе писао том управном одбору. Ђ. Михајловић је то и учинио.

После тога била је на реду седница управног одбора новосадског школског среза, у којој је прочитан допис ст. бечејског управног одбора у којем је стојало оно мало час поменуто решење: „да неће ни стављати на дневни ред избор часништва, јер хоће да они руководе заједничком седницом.“ Све то прочитано је у седници управног одбора новосадског школског среза од 11. (24.) IX. 1908. и донето је према ранијем споразуму са К. Миловановићем епарх. шк. референтом ово решење. „Управни одбор новосад. ереског учит. збора не пристаје да се избор председника скине с дневног реда, али да би ипак изишао на суерет становишту тога одбора (ст. бечејског) предлаже, да се конституисање управног одбора за заједничке седнице, па према томе и избор председника стави на дневни ред као последња тачка, а дотле да заједничком седницом руководи председник тамошњег (ст. бечејског) управног одбора; у свези с тим одбор овај (новосадски) држи, да би корисно било, да се у очи седнице одржи конференција, на којој би били присутни сви чланови и председници управних одбора, сва три ереска учитељска збора.

Новосадски управни одбор предлаже још, да бечејски управни одбор приреди том приликом забаву у корист учитељског конвикта, а напоследку моли за обавештај, да ли ће та заједничка седница трајати један, два или евентуално више дана, да би се знали равнати у погледу дневница и путна трошка.“

Све ово достављено је званично ст. бечејском управном одбору и он је на то одговорио овим својим дописом из седнице од 18. септ. (1. окт.) 1908. г.

„Пошто је овај одбор (ст. бечејски) већ у својој прошлој одборској седници од 23. авг. (5. септ.) о. г. бр. 3./зап. тачка 2. изрекао, да не

може као засебну тачку дневног реда донети избор председника за заједничке зборске седнице с тим, да ако са овим решењем остала два годишња одбора не буду солидарна, то овај (ст. бечејски) годишњи одбор не прима се предспреме за ову заједничку седницу,

једногласно решено, одступити од сваке даље предспреме за заједничку зборску седницу, о чему извести, како славни епархијски школски одбор бачки, тако и годишње одборе новосадског и сомборског среза“. Прочитано и својеручно потписано: Арк. Р. Павловић, председник, Крста Малеташки перовођа, Љуба Милованов, Озрен Загорица, Ђорђе Малешевић, Јован Медурић, Коста Замуровић. За верност преписа: Сентомаш 9. септ. (2. окт.) 1908. год. Арк. Р. Павловић, председник, Лазар Попсавин, П. перовођа. (М. П.)

После овога примио је управни одбор новосад. учит. среза 17. X. 1908. овај допис епарх. шк. одбора бачког: ЕШО. 558/зап. ех 1908. Председништво учит. збора среза ст. бечејског ад 19. септ. (2. окт.) о. г. 21 ех 1908. подноси препис записника седнице годишњег одбора, што је била у Ст. Бечеју 18. септ. (1. окт.) о. г. Из тог записника се види, да годишњи одбор ст. бечејског ереског учит. збора одустаје од сваке даље предспреме за заједничку зборску седницу, која је већ одобрена од овога одбора ад ЕШО. 518 ех 1908. али одлука та још није објављена. А годишњи одбор ст. бечејског ереског учит. збора одустаје од сваке даље предспреме за заједничку зборску седницу ту из разлога, што новосадски годишњи одбор одлуком својом од 11/24. септ. о. г. 14/зап. ех 1908. поново тражи, да се на дневни ред за заједничку зборску седницу стави конституисање управног одбора а према томе и избор посебног председника за заједничке седнице. А томе се противи годишњи одбор ст. бечејског ереског збора, јер не пристаје да се бира посебан председник за те заједничке седнице. Одлучено: Обеснажити одлуку овога одбора ЕШО. 518 ех 1908. којом је одобрена заједничка седница за 8/21. окт. о. г. и не сазвати ту седницу заједничку. А то из разлога, што се међу годишњим односно међу управним одборима новосадског и ст. бечејског ереског учит. збора показала неслога и изродила распра о безпредметној једној ствари, наиме, о избору посебног председника за заједничке седнице зборске, док по уредби о учит. конферен-

цијама из 1879. г. председник учит. конференција може бити само епархијски шк. референт.

О одлуци овој известити сва три напред поменута управна одбора. Из седнице епархијског школског одбора бачког држане у Новом Саду 26. септембра (6. окт.) 1908. год. Митрофан, Епископ.

Дакле: „председник учит. конференција може бити само епархијски школски референт“, ту лежи тежиште целе ове ствари.

Тако је на лак начин осујећен састанак свију учитеља у бачкој. Но новосадски, срески учит. збор провидео је шта се крије иза све те дуге процедуре и поново је донео решење 1. (14.) априла о. г. да умоли епарх. школ. одбор за сазив заједничке седнице у Н. Сад, а на основу становишта овог новосадског среског учит. збора. Том приликом је један наивни члан збора, а иначе непријатељ учитељске солидарности одао тајну у чему се крије сва махинација у овој кампањи, која је узела на себе лешу маску, а за кулисама ради да завади учитељство, тај наивни члан ставио је против предлог да се не моли сазив заједничке седнице, него сазив епарх. учитељског збора. Тај невешт човек случајно је одао целу ствар и дао кључ за решење; коме је стало много до председничког питања, а уједно кључ за упознавање оног ветра, који дува против заједничке седнице, јер је тај наиван човек поверљива особа владајућег режима. На жалост (свога друштва) он је у новосадском среском учитељском збору могао само толико постићи, да је задобио, од скоро 60 чланова, само терцет за свој против предлог, јер остали чланови и чланице свесни свога становишта стајали су чврсти као стена и тада, кад је епарх. школ. референт К. Миловановић назначио, да је било чланова из других среских зборована и из новосадског који су му долазили у канцеларију и изјављивали да су против становишта овог новосадског среза, у погледу заједничке седнице, а збор је то онај час сложено порекао.

А сад би могли запитати: Кога се управо тиче оно неповерење што је изречено у зборској седници сомборског среза одржаној у Риђици, али нећемо то питати, него ћемо рећи: Браћо! Велики песник Шилер рекао је: „Мртве гомиле смо кад се мрзимо; Богови, кад смо љубављу загрљени!“ Наши противници знају за ово и

према томе управљају свој рад, па знајмо и ми то и владајмо се по тој светој истини и не наилазимо злурадим пријатељима на лепак! — а —

Практичне обраде.

Лекција из мађарског језика за I. разред.

Написао

Душан Ружић, учитељ, Нови Сад.

(Наставак.)

9. лекција.

Циљ: бич.

Градиво: *fa, kés, spárga, farag, köt, ostor csattan.*

Учила: више подужих издавака са леторастима, бритва и канап и већ познате ствари.

Jó napot!

— *Isten hozott fanitó úr!*

Ако који не стоји лепо: *N. állj szépen!* Наместим га. Ако не стоје сви у реду показујући говорим: *sorba! sorba!* А за тим: *leülni!*

Поновим позната имена и боје показујући поједине ствари, па узем издавак: *fa, fa.*

Mi ez?

— *Fa (увежбам).*

Тако исто и име: *kés* и раздам деци перорезе.

Kés fel!

Kés le!

Jöjj N. N. и дам му гранчицу. Menj! Тако раздам сваком по гранчицу, и онда узем и ја једну гранчицу и почнем сасецати с ње леторасте и лишће да остане то прут. Режући говорим: *farag, farag.* А *fanitó úr farag. Mit csinál* (мимиком, покретом тумачим ову реч) а *fanitó úr?*

— *A fanitó úr farag.*

Знаком их позовем да и они режу а ја показујући на поједине говорим: *Dusan farag, István farag...*

За тим: *Mit csinál N. N.?*

— *N. N. farag (увежбам).*

Mit csinálsz N. N.?

— *Farag; а ја га поправам: faragok.*

— *Faragok (увежбам).*

Mit csinál N. N.?

— *N. N. farag.*

Farag а fanitó úr?

— *Nem. A fanitó úr nem farag?*

Faragsz N. N.?

— *Igen, faragok или Nem faragok.*

Mit csinálsz N. N.?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Faragok.

Mit csinál N. N.?

— Farag.

Онима који не режу покажем како да раде и говорим: faragj! faragj N.!

Када смо сви очистили гранчицу, покажем канап и питам?

Mi ez? Ez, ez, spárga.

Mi ez?

— Ez spárga.

Увежбам раздајући сваком по комад и говорећи: spárga питам: Mi ez? Mi az? Hol van a spárga?

Затим узмем свој прут и везујући на њ канап говорим köt, köt. A tanító úr köt. Увежбам као и farag.

Köt a Sztevo N. N.?

— Nem köt.

Köt a Mihály?

— Nem köt.

Köss (показујем) N! N!

Mit csinál N. N.?

— N. N. köt.

Mit csinálsz?

— Köt, kötök.

Кад вежемо канап на прут заманем као с камџијом и кажем: ostor, ostor.

Mi ez?

— Ez ostor. (Увежбам).

За тим пуцам бичем и кад пукнем кажем: csattan. Az ostor csattan.

Mi csattan?

— Az ostor csattan?

Csattanj N. N.!

(Наставиће се.)

† Гавра Путник.

И опет се открја једна плодна грана на стаблу учитељског сталежа. Нестаде из редова његових *Гавре Путника*, родом из Беле Цркве, а од 33 године румског учитеља и управитеља. Покојник је по свршеној Чобићевој препарандији био неко време учитељ у Ковиљу и Каћу још за време војничке границе, и онда већ као ожењен човек прешао у Сомбор на учитељску школу и ту с одликом довршио, и по том наставио у Руми учитељску службу, коме је државна власт, као ревносном и савесном раденику поверила и управу. На тој пости

остао је покојник пуне 33 године, те својим ревноским радом у школи стекао признање својих претпостављених и у два маха му је понуђено било надзорништво школско. Међу својим друговима био је љубљен и поштован толико, да је у заједничком среском учитељском збору румског котара, где су Срби и Хрвати заједнички делали све до 1908. г., једногласно биран за старешину и председника, па и кад се та два братска крила учитељска одвојила и почела засебно ради и али опет једној мети тежећи, као што рече г. Јосиф Кунст у свом опроштајном говору, биран је покојник за почасног члана и председника хрватског огранка. У својем учитељском месту и народу беше вазда одликован почастима општинског представника, у занатлијској задрузи пероводством, у читаоници одборништвом, у новчаној задрузи управником, у срп. певачком друштву потпуним чланом и у опште истицан је и тражен свуда, где је требало мудра савета и дурашна рада. Српско народно учитељство има да му благодари и на том, што је у њему поникла и покренута мисао за подизањем српског учитељског конвикта у Новом Саду, с којим је 1890 г. запрвило српско народно учитељство и око кога се данас креће у заједници свију овоостраних срп. нар. учитеља многа лепа мисао и знатно олакшава васпитању страну српског нар. учитељства. Из признања и благодарности за то одликовало га је друштво ове установе потпредседништвом за свих 19 година, а последње две године и почасним председништвом. Његов је сав живот био прожман љубављу за школу и њен напредак љубављу за сталеж учитељски, жељом за напредак свога порода и читавог народа и отуда је својим 40-годишњим јавним радом стекао на све стране поштовања и уважања, што се огледало и на његовом величанственом укопу од 3. (26.) маја о. г. на коме беху заступљене све осв. нар. школе румске са својим наставницима; све корпорације друштвене и сви часници власти. Пред школом, на којој су се виле две велике црне заставе, опростио се с покојником топлим осећајима млађи друг и заменик му у управи, г. Душан *Пошовић*. После опела пред

црквом, опростио се у дирљивим речима секретар хрватског учитељског друштва румског котара, г. Јосиф *Кунст*, а на гробу се опростио председник конвикта, г. А. *Варађанин*, овим говором:

Прекиде се конач и твој животу, драги наш брате Гавро! Од толиких трудбеника, што су твоју мисао пригрлили и с тобом заједно делили, да се у оностраном српском народном учитељству подигне храм заштите и потпоре учитељској деци и њиховој сирочади, као и лепа накнада народној деци, погођен си ти први самртном косом; ти, који си зачео ту лепу и спасоносну мисао, ти, који си највише камичака привлачио, да се подигне зграда наша, и тебе баш да прва нестане; тебе, који си најжељније исчекивао, да видиш у пуној снази и лепоти онај храм, што ти је лепу машту годинама и водио.

Рачунали смо, да су твоја плећа најснажнија и да ћеш ти најсигурније дочекати, да засветли српски учитељски дом у Новом Саду у свој својој светлости и да подици и теб: и цео сталез учитељски својом лепотом и својом благодетном установом; али не би тако суђено. Бриге и терети око подизања своје, божијом вољом многобројне породице, савестан и ист, ајан 40-годишњи рад на просветној њиви у школи и велики привнос што си дао у песми и побожној молитви светој матери цркви, порушили су и твоју јаку грађу.

Није то ни шала, подићи и образовати до највишег друштвеног положаја четир сина и две кћери из тако малене учитељске плате, која једва достиже да исхрани пар људи; па поред тога још кућу скућити и осигурати заклон за старе и изнемогле дане. Ретко ће се ко и у бољим и сређенијим материјалним приликама моћи подићи са таким живим адиђарима, као што си их ти подигао. Колико то труда и личног пожртвовања стаје, може проценити и уважити само онај родитељ, кога је Бог обдарио истом толиком породицом, а у тако slabим материјалним приликама. Зато није ни чудо, што је и тако јака телесна снага доста рано подлегла теретима, који су на њој почивали.

Но гдегод је по човека зла има и добра. Та непрекидна борба за опстанак, та вечита тежња за напретком у својој и народној породици проширили су груди и загрејали срце покојниково и за интересе својих садругова и упутили га на мисао, да створи једну установу, која ће и њему

и многим другима помоћи, да лакше изведу своју децу на пут просвете и општег напретка, а то је оснивање српског учитељског конвикта или заједничког живљења и исхрањивања. Мисао је била већ у рођењу популарна, јер је обрицала многе олакшице сиротим учитељима. И зато је и прихваћена 1890. год. на првој и многобројној учитељској скупштини у Новом Саду, а 1896. г. и оживела, те данас хвале и славе у том заводу свога зачетника око 30 женских и 80 мушких питомаца; њоме се дичи цело онострано српско народно учитељство а народ благосиља трудбенике њене, који су том установом довели наш народ и његово учитељство ближе редовима културних народа и пружили лепу примера браћи нашој Хрватима, те су и они подигли овакав просветни храм у својој белој граду Загребу, а и браћа наша учитељи у Србији спремају материјал, да подигну овакав завод у Београду, па и суграђини наши Мађари покренуше ове године мисао, да се и за њихову децу подигне у Новом Саду овакав заклон од сокачког и сиротињског зла. Све су то знаци, који јасно казују, да је у нашем драгом покојнику почивала здрава мисао и да ју је носило племенито и одушевљено срце за учитељски и народни бољитак.

Зато смо га славили, поштовали и љубили још за живота, па зато смо, ево дошли и на крају му живота, да га отпратимо до вечног боравишта и да га с благодарним осећајима предамо матери земљи, да му се ту до суђена данка одмарају утруђене кости, које су пуних 40 година неуморно радиле не само око напретка и бољитка своје најближе породице, него исто тако ревно и неуморно радиле и за бољитак народне деце, а пуне 33 године за бољитак овдашњег (румског) народног подмлатка. Под његовом руком и управом цветала је школа, љубила се и слагала учитељска му дружина, а то је јако јемство за напредни рад. Његови ови и остали пожртвовни радови за општи напредак заслужили су, да у топлим молитвама вазда призивамо његов дух, да нас и у будуће не остави, да лебди над школом, коју је тако верно служио, да лебди над конвиктом, коме је у последњих 20 година највише бриге и пажње поклањао; да лебди над овом општином, коју је заволео више од своје колевке и чије је име с поносом проносио речима и пишемом, те је постала чувена са своје лепе дарезљивости и свога родољубивог заноса. А највише нека лебди над својом милом породицом

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и одржи је и даље у лепој слози и напредовању, а верном савезу помогне, да сад и сама може сносити кућевне и породичне терете и бриге, што је до сад делила са својим добрим Гавром.

Не тугујмо, дакле, драга браћо и сестре за врлим нашим покојником, јер ће његов дух и даље лебдити над нама. Овај растанак је само телесне природе и неће нас ни једног мимоићи. Тешимо се његовим лепим делима и поштеним именом, које нам је оставио, јер то су светлила, што и по смрти светле.

Зато приђимо земним остатцима драгог нам покојника и рецамо:

Хвала ти, драги наш брате Гавро, на твојим трудима и подвизима око своје и народне деце, око школе и цркве, око општине и народа, коме си одан био и за његов напредак сву своју снагу залагао. Наша суза жалосница нека ти је залога наше благодарности, а ова грудва земље, којом те испирамо на онај свет, нека ти је лака.

Збогом, драги брате Гавро! Вечан ти спомен међу нама!

ЛИСТАК.

Интервју с новинаром.

Како сам наишао на име једног новог журналисте у једном броју „Заставе“, почела ме конкати радозналост, да упознам тог новог апостола штампе и шта ћу, куда ћу, него се упутим у славан град иначе Леђен Град. Криво ми је у неколико било, што се није пре појавио, јер можда би могао помоћи пок. архимандриту Руварцу у његовом историјском истраживању о Леђену, Леђен Граду, али ипак сам се утешио што сам видео из његовог писања да сада у социјологе, те му је историографско поље мало или још мање, него мало познато.

У свом размишљању тргне ме кочијашево: О ха! пред сеоским великим биртом, и ја брже боље скочим с кола, дотерам се као што приличи човеку од пера, школе и новина и распитам у хотелу за прозвице и пребивалице мога новог новинарског колеге. Можда је баш случај хтео да је био летњи св. Никола, кад се по многи наши сели не ради, јер су славе или заветни дани због леда и тако сретно стигнем тамо куд сам наумио. Почетак је био добар, јер како ни-

сам још корачио на вишу стазу живота, те мекане шешире висам променио са цилиндром, то сам сретно прошао и стигао на место, а да ме нису сеоска деца приметила.

Тражећи познанства, сврнем код једног господина, који би ми био сродан по просветној струци и његовом добротом сазнам где резидира нови журналиста, те се упутимо њему. Затекли смо га по патријархалном обичају за пенцери, те и ми узмемо слободу да се посадимо на изваљени дуд као и он. Мој пратилац ме прикаже и међу нама се разведе оваки диван:

Ја: „Читао сам бато, оно што си пис'о, па што 'нај каз'о, де да видим тог музулверца, што тако цена учитеље.“

Он: „Шта ти то диваниш и шта зановеташ?“

Ја: „Па зар се не сећаш бато да си недавно писао у „Застави“ о учитељима и о појању?“

Он: (Оштрим погледом у мога пратиоца) Е, чивију ти твоју, јесам ја рек'о да ћеш ти направити од мене комендију!“

Мој пратилац: Та мани бато, не срди се, није то ништа, кад су други од мене направили комендију, могу и ја мало од тебе, знаш своји смо људи. (Окрене се мени). Ман'те господине тога, знате то смо ми онако мало као да се чује глас народа.“

Ја: Та-а-ко! Дакле се ви с таким стварима сеоски шалите.

Пратилац: Верујте, није моја идеја била, него знате, то су они из Новог Сада...

Ја: Знам, знам! Одмах сам мислио, јер то је стара пракса њихова. Но свакојак је за осуду, што сте се дали употребити за тако оруђе.

Он: Знате, прилике су таке, имам разлога, морао сам...

Ја: Е, кад је тако, онда бато прошћавај и остај у здрављу. Ти си, видим, што 'нај каз'о, један нараван човек, али ето продане душе, наведу човека на свашта.

С батом се опростим, а мом пратиоцу напоменем, да прочита ону стару познату причу о тици и гнезду.

Новинар испод Леђен-Града.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Преглед књига.

Домаће и некоје стране животиње по биолошкој методи. Књига за младеж и њене пријатеље. — По припознатим дјелима написали: Ђ. М. Раца и А. Пејић. Цијена 2 К 50 х. — Сарајево. Исламска дио-ничка штампарија. 1908.

(Свршетак).

Што се тиче самог приказа, наша је задаћа у том врло олакшана, у колико ово није први суд о овој књизи, јер су писци још прије мало више од по године штампали ово исто дјело латинцом, те је суд о њему већ са више страна изречен. То нам је тим драже, јер смо тим заштићени од евентуалних приговора да нијесмо можда били пристрасни приказујући ово дјело због ма каквих личних или колегијалних обзира, због какве симпатије или антипатије, или каквог другог интереса.

О овом је дјелу изречен до сада суд у четири педагошка листа и то: у „*Narodnoj Prosvjeti*“ бр. 7. и 8., у „*Napretku*“ св. X., у „*Школском Вјеснику*“ бр. 8. и 9. и у „*Školi*“ бр. 5. и 6. Сва четири од прошле 1908. год.

У „*Narodnoj Prosvjeti*“ праћен је приказ овим ријечима:

„Препоручујемо нашим читаоцима и учитељима да свакако наруче ово красно дјело, а о ваљаности његовој могли су се довољно освједочити из чланака, које изнесосмо из рукописа истог дјела у нашем гласилу.“

Приказивач у „*Napretku*“ и ако вели, да „писци нијесу посве задовољили захтјеве биолошке методе, према којој су израдили ово дјело, ипак га препоручује, нелећи:

„Ово дјело добро долази нашем учитељству као помоћна књига нарочито за IV. разред наших школа, за који још нијесу доготовљене читанке према новој наставној основи.“

Приказивач у „*Школском Вјеснику*“ проф. Ђ. Вујаклија, након подуљег увода о биолошкој настави, и пошто је цитирао из овог дјела више интересантних извадака и истакнуо многе добре стране ове књиге, учинио и неке замјерке, резумира овако:

„Књига је добра, она се сама препоручује, поред свега, што нема слика, јер је она оживјела мртву природу школску. Она ће бити добар руковођ наставницима, а особито дјеци. Баш

због тога, што нема двоструке номенклатуре (додајемо још и на три језика) она завређује (као и за то, што у њој није систематика проведена) да буде уџбеник у вишим народним школама, и у нижим разредима средњих школа, јер ће мртву природу оживјети — укратко она значи напредак у нашој школској литератури.“

Приказивач у „*Školi*“ вели:

„По припознатим дјелима израдили су Ђ. М. Раца и А. Пејић, учитељи у Сарајеву, дјело, које садржаје 137 чланака, описа животиња из свих разреда животињства. Ово нијесу згољни описи животиња, већ право занимљива штива, у којима се по биолошкој методи описује све, што је по коју животињу важније, и по чему се она одликује у својој врсти. Ови ће описи особито добро доћи учитељима, кад буду описивали коју животињу, или о њој предавали у школи, а писани су тако, да би се могли унијети у читанке као готова штива. Ми ово лијепо дјело, написано с пуно мара и великом љубави, најтоплије препоручујемо нашој браћи учитељима, јер је у сваком погледу заслужило препоруке. Ни у једној школској учитељској књијници не би смјело мањкати, јер може као приручна књига учитељу изврсно послужити.“

Земаљска влада за Босну и Херцеговину препоручила је ово дјело за набаву за књијнице основних и средњих школа и за наградне књиге у основним, вишим дјевојачким и учитељским школама. (У другим средњим школама укинута је дијељење наградних књига уопће.)

Тако исто је ц. и кр. далматинско покрајинско вијеће препоручило ово дјело за набаву „опћим нучким и грађанским школама, за котарске школ. књијнице, па и самим учитељима, као и препарандијама.“

Осим тога ово је дјело већ и у пракси окушано и ево шта вели један врстан учитељ, који је радио чланке из животињства у IV. разр. осн. школе по овој књизи:

„Ја сам радио по овој књизи, па сам се увјерио, да се оваковом методом у дјеци изврсно буди и одржава интерес. Резултатом, који сам постигао радећи, како по овој књизи, тако и по Пејићевој „*Физици*“, врло сам задовољан. Исто тако био је тим резултатом задовољан и г. надзорник, кад ме је у новембру о. г. инспектирао.“

Српска штампа није о овом дјелу дала још свога суда зато, што српским листовима дјело

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

латиницом штампано није ни слато на приказ, јер се чекало док буде готово ћирилицом.

Сад, кад је ево и издање ћирилицом угледало свијета, свакако нема разлога, да суд о њему буде неповољнији, него што је у наведеним педагошким листовима.

И ми, прочитавши — не једанпут — ово дјело, и узевши у обзир све што наведосмо, могамо с радошћу истаћи, да су писци њим постигли врло ваљан успјех, који ће им сваки непристрасан и природописац и педагог морати признати, јер заиста ово дјело, како лијепо рече г. професор Вујаклија, значи напредак у нашој школској литератури.

Да су баш у свему потпуно успјели то, уверени смо, ни сами писци не ће тврдити.

Проф. Вујаклија не задовољава се језиком, али не навађа доказа. — Ми ћемо навести неколико извадака, за које мислимо, да нијесу zgodни. Наводићемо их оним редом, којим долазе у књизи. У загради ћемо навести, како нам се чини, да би било zgodније.

На стр. 8. вели се да горила прегризе пушку „као репу, а пушчану цијев савије као сламку.“ (ова је приподоба мало претјерана); на стр. 12. стоји „са летном кожицом“, а на истој страни при дну: „У том му помаже крилна кожаца за летење“. (Овај задњи назив те кожеце zgodнији је). — Постанак питоме мачке понавља се и код описа дивље мачке на завршетку (Вади ст. 16. и 19.) На стр. 26. стоји „самостанске слуге“ (манастирске). На стр. 30. задња реченица није разумљива. — Незгодна је реченица на стр. 44.: „Ноге су чврсте и кратке, те носе шапе са дугим ноктима...“ (Боље би било: „те су на њима шапе...“). На истој страни: „Очњаци су велики, (у медвједа) па у њима међед има „страховито оружје.“

„Врат је кратак, дебео и пун мишица, те за то јак и међед има у њему велику снагу.“

„Труп је здепнаст и незграпан, али међед има у њему необичну снагу.“

На истој страни при дну:

„Ход му се чује, јер он своје нокте не може увући; у њима има међед страховито оружје...“ (Ово, има у њему, у њима, могло се zgodније изразити.)

На 49. стр. два пут се понавља кад се коти сјеверни медвјед и то у средини и при дну стране.

На стр. 50.: „Младунци расту брзо (мечад). Уопће се ријеч младунци употребљава на много мјеста и гдје има одређенији израз.

На стр. 53 : „Да кртица може уситнити храну, има зубе као праве звијери.“ (Звијери не ситне храну).

На стр. 96. задња реченица није разумљива.

На стр. 106.: „водићи топлине“ (проводници топлине).

На стр. 131. „Из јаја се излегу млади птићи...“ (Једна од двије пошљедње ријечи сувишна. Ја би изоставио „млади“. — На истој страни стоји „младунци“ (боље тићи).

На стр. 134. у два реда се пише на једном мјесту „лијета“, а на другом „летом“.

На стр. 135. „најпослије пјевају као им и учитељ (као и учитељ им).

На стр. 150. стоји: „... а исто тако не промаши свога плијена првим ударцем кљуна погодити.“ (Не промаши, да првим ударцем кљуна погоди свој плијен).

На стр. 180.: „Удав настава у сјеверној и источној Јужној Америци...“ (У настава у сјеверном и источном дијелу Јужне Америке).

При опису пчеле није споменуто опрашивање биља, а споменуто је при опису купусара. Било би боље, да је то учињено при опису пчеле, могао је бити и пунији.

При опису свидене бубе говори се на два мјеста о њеној домовини (на 241. и 244. стр.).

Осим тога запели су нам за очи поједини изрази као: снимање (скидање), зањише (заљуља), погибељан (опасан), обитава (пребива), поспјешним (убрзаним). Кад је говор о зарезницима, сад се вели бубе, а сад кукци. —

Но све те напомене нијесу тако велике, да би осјетно умањиле врједност овога дјела.

Можда ће неко, ко тражи длаку у јајету, наћи још чему да приговори, али: „Лако је говорити, али је тешко творити.“

Сад би требало да наведемо мјеста, која се истичу својом занимљивошћу, живошћу и љепотом, да свратимо пажњу читатеља на понајзанимљивија мјеста; али ми то нећемо чинити с два разлога: Прво, што би морали врло много исписивати; друго: јер ма колико тога исписали, не би читалац из тога могао видјети цијелу. Зато то и не чинимо, већ упућујемо на само дјело.

Да закључимо:

Наше је увјерење, да би се овом књигом, кад би се увела као наставна књига у нижим разредима средњих школа, као и у вишим основним и продужним школама, самој настави врло користило, као што вели и проф. Вујаклија, јер

би младеж заинтересовала за природу, потакла је на посматрање и размишљање, чим би се много више одговорило задатку школе и наставе, него досадашњим голим описима и системизирањем.

Кад би се увела као наставна књига у школе, мање би се осјетило, што књига није илустрована, јер се мора претпоставити, да свака школа има за природописну наставу велике колориране слике; које су много боље, него ситне слике у тексту.

Зато свраћамо пажњу позваних фактора на ово дјело, а учитељима топло препоручујемо, да га набаве сами и за школске књижнице и да се њим користе при настави.

Осим тога, ова је књига врло zgodна као дар о испитима и другим свечаним приликама, кад родитељи, учитељи или други пријатељи младежи желе да награде дјецу корисном књигом. По нашем увјерењу, ова ће им књига много више да користи од разних приповиједака са садржајем разне, каткад, проблематичне вриједности.*)

Н. Видаковић.

*) Чујемо, да су писци понудили „Просвјети“ 45% од чистотога прихода.

Б Е Л Е Ш К Е.

Излет ученица новосадске српске више девојачке школе. Ученице новосадске српске више девојачке школе учиниле су на Стражилово мајски излет у прошли уторак 5. (18.) маја о. г. са својим наставницима. Дан је био леп и погодан и деца су у игри и песми провела у оном дивном крају читав дан. Изишли су на 20 кола, а тако се и вратили. Онде су на Бранковом гробу декламовале и певале неколико Бранкових песама, окитиле су свежим цвећем песников гроб и отпојале: „Со свјатими упокој...“ и „Вјечнаја памјат...“ своје милом песнику.

Изабрани српски вероисповедни учитељи. У Сивцу је за учитеља на ондашњој српској вероисповедној школи једногласно изабран Душан Жакчић. Исто је тако једногласно изабран и у Жабљу Душан Стојковић, који је до сад служио у Иванди у Банату.

Постављен. За помоћниг школског надзорника бачбодрошке жупаније постављен је *Kálmán Csapo* досадашњи помоћник надзорник крашосрењске жупаније.

Скупштина правосл. срп. црквене општине у Ст. Футогу настојавањем својег дугогодишњег

вредног и заслужног председника Стевана Илића решила је, да за школску књижницу откупи преко 500 свезака књига од тамошње непотврђене срп. читаонице.

Никола Алинчић, српски учитељ, уз материјалну припомоћ пев. друштва „Гусле“ у Мостару дао је у штампу своје дело: „Основе о теорији правилног нотног пјевања — за почетнике и самоуке“ и позива на претплату. Стручњаци, који су ово дело још у рукопису прегледали оценили су га веома повољно и препоручили га нарочитим похвалницама. Књига ће изнети око 3 штампана табака велике осмине уз цену од 1 круне. Скупљачима једанаеста књига на дар. Претплата нека се шаље на адресу: Никола Алинчић, српски учитељ Мостар (Херцеговина).

Седница учитељског збора темишварског. Темишварски учитељ. збор одржаће овогодишњу своју зборску седницу у Темишвару у срп. православној основној школи фабричкој 14. (27.) маја т. г. Дневни ред седнице је овај: 1. Предавање мађ. језика директним начином: г. Ђура Терзин. — 2. О фономимици: г. Радивој Петровић. — 3. Предлози г. Владимира Торђанскога о школској администрацији; реферује г. г. Р. Петровић и Ђура Терзин. — 4. Завршни испити у народној школи: г. Душан Берић. — Тога дана у 1/210 часова пре подне одржаће се у српској православној темишварско-градској школи избор једног заступника за епархијску скупштину темишварску.

Српски родитељи, (старатељи) који желе да упуте своје ваљане ђаке од — 12 до 15 година — на изучавање разних, корисних заната, осталих привредних струка, страних језика и тако даље, нека се пријаве што пре код својих месних учитеља, свештеника, или писмено управи „Друштва „Привредник“ у Загребу, па ће добити одмах сва даљна нужна упутства.

Исто важи и за ваљане младе Српкињице (макар и сиромашне или без родитеља биле) које управа Привредника у српске породице склања и намешта — а преко српских женских добротворних задруга.

Исправак. У извештају о седници среског учит. збора новосадског у 7. бр. о. л. погрешно је назначено да је г. Вида Увалић учитељица из Ст. Паланке, гласала уз предлог Ђ. Петровића у питању о учитељевој појачкој дужности. Г. В. Увалић у тај мах није била присутна.

Кава — та племенита биљка — добила је сушарницу. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дневног потрошка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве онима, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извреним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — приређеног од ове специјалитете — тако је сличан куку праве каве, да се готово не може веровати, да изварак, приређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве.

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ донаша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куска, као н. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог и особито обљубљеног правог „Франковог“ додатка за каву, биће иста још бољег и течнијег куска, те лепше боје.

Дивне књижевне новости.

дела непролазне вредности.

Велики природопис Шмајлов, Животиње. Са 16 таблица у боји и многим сликама у тексту. Цена увезано К 7'60, броширано К 6'40. II. део. **Ботаника**. Цена К 7'— увез. К 8'20, с бојад. сл. К 11'— Изазвало сензацију по целој Европи.

Велика Мивералогија и геологија. Написао К. Коцеки. Са 198 слика у боји и 463 сл. у тексту. **Дивно дело**. Цена вез. К 9'60

Хербаријум. Лековито биље. Са 216 дивних слика у боји и 223 сл. у тексту. Цена вез. К 15'40

Атлас полипа и сунђера. С 55 веома криво израђених слика у боји. Вез. К 12'—, мања формат К 10'—

Велики природопис. Шмајлов. I. **Животиње**. Цена вез. К 7'60 II. **Биље**: К 8'20. с бојад. К 11'—

Рибе морске и из слатке воде. Изврсно дело са 172 слике у боји. Цена раскошног дела увез. К 14.—

Лептири и гусенице. Текст проф. Јонка. Највеће и најпотпуније дело са 2000 сл. у боји. У свекама по 60 пот.

Грађански слогови. Написао проф. Цехтер. 3. попуњено изд. Илустр. Елег. вез. К 5'60

Астеровски земљопис. Написао К. Холуб. С многим сликама. Једино чешко дело те врсте, излази у свекама по К —50.

Издавач **И. Л. КОБЕР**
у Прагу. Водичк. ул.

ВЕЛИКИ ИЗБОР КЊИГА

ЗА НАГРАДУ ДЕЦИ О ШКОЛСКИМ ИСПИТИМА
има само учитељска књижара „Натошевић“.

Работ већи него игде.

КО ПОРУЧИ ЗА 4 КРУНЕ НЕКА ОДМАХ ИЗАБЕРЕ ЗА 6 КРУНА

КО ПОРУЧИ ЗА 6 КРУНА НЕКА ОДМАХ ИЗАБЕРЕ ЗА 9 КРУНА

КО ПОРУЧИ ЗА 10 КРУНА НЕКА ОДМАХ ИЗАБЕРЕ ЗА 15 КРУНА

Ко жели да су књиге тврдо увезане, увез се сматра као попуст.

ЈЕФТИНИ КАРАКТЕРА (прописа на углед) НА ДОБРОЈ АРТИЈИ.

Наручбине се отираваљају редом, ко пре поручи раније ће добити.

ЦЕНЕ СУ У КРУНСКОЈ ВРЕДНОСТИ.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2'50 динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шаљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“ Нови Сад (Ujvidék).**

Издаје: **Бока Михајловић**, учитељ.

Одговорни уредник: **Гавра Поповић**, умир. учитељ.

Штампаарија Учитељског деоничареког друштва „Натошевић“ у Новом Саду.